

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefranklanih pism ne sprejemamo. Izdaja vsak četrtek. Naročnina letno 60 Din. za tiskarstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davke posebej. Pošt. šek. rač. 11.153. Telefon 3112

Učiteljstvo pred novimi nalogami

Svet se nahaja danes na važni zgodovinski prelomnici. Slovenski narod je prav tako potegnen v ta usodni precep kakor vesoljno človeštvo. Vse vrednote postajajo problematične, dediščina, ki jo je sedanjí rod prevzel od svojih prednikov je v vsakem pogledu zelo dvomljive vrednosti. Razmere postajajo vse težje in težje. Prejšnja doba, kakorkoli razgibana in starejši učiteljski generaciji morda v slabem spominu, se kaže z razgledne ravni današnjega časa v pravcati idilični luči.

Vse breme borbe za vsakdanji kruh sta prevzela s trdno samozvestjo na svoja ramena posameznik in njegova družina. Brez posebne neposredne pomoči je stopala ta osnovna družabna celica skozi življenje: nje- na sreča in uspevanje sta bili v veliki meri odvisni od lastnega prizadevanja in podjetnosti. Skratka: vsa gospodarska in družabna ureditev je omogočala ljudem skromno kritje najnujnejših življenjskih potrebščin, večkrat jim nudila celo možnost razvoja in napredka na vseh življenjskih področjih.

S to gospodarsko konjunkturo sta stopila v življenje našega naroda tudi šolska obveznost in učiteljstvo kot poseben stan. V razmeroma kratki dobi je bilo ustvarjeno po Sloveniji gosto kulturno omrežje; več tisoč kulturnih delavcev je zasedlo do zadnjega večjega naselja vse slovenske pokrajine.

Razmah moderne industrije in trgovine ter zmogoslavni pohod politične demokracije sta nujno zahtevala pismenost celokupnega naroda.

V ta razvoj, v to nujnost in v to službo se je pritegnila tudi osnovna šola in njen učitelj.

Potrebe moderne demokratične države so bile odločilne za njen nastanek; iste potrebe so ji narekivale tudi njene učne cilje in s tem v zvezi njene metodne postopke. Tudi v svojem izvenskolskem delu je nastopal učitelj nujno kot otrok svoje dobe; z rodoljubno pesmijo in čitalniškimi akademijami je dvigal narodno zavest in zbiral ljudstvo v narodno-obrambni in borbeni organizaciji.

Gospodarski razvoj je v svoji zadnji predvojni fazi vsilil slovenskemu ljudstvu raznovrstne zadruge oblike gospodarske pomoči (kakor kreditne, konsumne, nabavljalne in zavarovalne zadruge), pri katerih je učiteljstvo po možnosti sodelovalo, in sicer skoraj vedno na najvažnejših mestih.

Kako je to danes vse drugače, kakšne usodne spremembe so se izvršile v par povojnih desetletjih na vsem delovnem področju podeželskega učiteljstva!

Današnje gospodarstvo je v razsulu, materialna podlaga našega naroda se sumljivo maje, vse bolj se bližamo času, ko bo skoraj sleherna slovenska kmetijska in obrtniška družina pogrešala najnujnejše življenjske potrebščine. Nekdanji ponosni gospodarstveniki so izgubili krmilo iz rok, ne vodijo več narodne usode, marveč iščejo z mrzličavim strahom sami vsemogočih »voditeljev«, ki naj bi jih privedli na zeleno vodo.

Zbegano ljudstvo se resignirano odpoveduje vsem demokratskim svoboščinam, pridobljenim v času gospodarskega blagostanja in to za skledo leče. Nove organizacijske potrebe vstajajo dnevno pred našimi očmi, umski in srčni kulturi se izpodredujejo življenjski živci, a naša šola vstraja še vedno s stoično samozvestjo na programu in metodah predvojnega konjunktura. Razdalja med njo in ljudskimi potrebami ter med njeno metodo in izsledki moderne pedagogike, pridobljenimi v zadnjem stoletju splošne šolske obveznosti je vsak dan večja, naša šola in njen učitelj postajata žalosten anahronizem v življenju naroda, ki v naraščajoči bedi izdaja za nju leto za letom težke milijone, pritrpane naravnost pri najpotrebnejših življenjskih nujnostih.

Vzgojni problem postaja življenjski problem povojnih narodov. Prisojstvom klavernemu zatonu liberalnega gospodarstva, a njegovo dete, šolo-učilnico skušamo že vso povojno dobo vzdržati pri življenju z umetnim hranjenjem, v nepopravljivo škodo na narodnem ozdravljenju in razvoju.

Mogočnejši in bogatejši narodi se niso ustrašili nikakih žrtev, da prilagodijo svoje šolstvo izpremenjenemu življenju, da si s sodobno vzgojo ustvarijo samostojen in življenjski sposoben narodni naraščaj. Pri nas usihajo sredstva iz dneva v dan, idejni pobud pa pričakujemo zaman od tistih mest, ki jim je poverjena skrb za sodobno šolstvo.

V takih časih sta življenjski optimizem in z njim združena požrtvovalnost edini izhod iz mrtvila in okostenelosti.

Ali moremo pričakovati, da bo slovensko učiteljstvo kljub težkim razmeram, v katerih živi in deluje, dvignilo svoj življenjski optimizem in borbenost do one mere, ki bi edina nam mogla jamčiti za vzgojno renesanco naše dobe? Tu stoji učiteljstvo pred najtežjo nalogo in to kot posameznik in stan.

Glavni odbor JUU pri ministru prosvete g. Dobrivoju Stošoviču

Beograd, 27. aprila 1937.

Danes dopoldne ob 9.30 je prosvetni minister g. Dobrivoj Stošovič sprejel v svojem kabinetu ves glavni odbor Jugoslovenskega učiteljskega združenja s predsednikom tovarišem Ivanom Dimnikom na čelu.

Glavni odbor, ki je imel te dni sejo v Beogradu, je iznesel g. prosvetnemu ministru strokovne in stanovske želje v pogledu šole in učiteljstva. Posebno je poudaril težak materialni položaj učiteljstva, potrebo stalnosti, avtomatičnega napredovanja in zenačenja pravic učiteljev in učiteljic. Prav tako je iznesel potrebo svobodnega razvoja in dela stanovske organizacije na čisto stanovski podlagi v korist naroda in v službi kralja in domovine.

Gospod minister je zelo ljubeznjivo sprejel glavni odbor in se je seznanil z vsakim članom posebej. Na pozdravni predsednikov govor in iznešene probleme je g. minister pojasnil svoje gledanje na posamezna vprašanja in je še posebej poudarjal, da se dela na to, da učiteljstvo dobi stalnost in da se zboljša njegov gnotni položaj. V pogledu organizacije je poudaril, da se ministrstvo noče vmešavati v notranja vprašanja, dokler stoji organizacija na čisto stanovski podlagi.

Da bi se vsi člani glavnega odbora natančneje seznanili s prosvetno politiko kraljevske vlade, je dal gospod minister vsakemu članu svoj tiskani ekspozé iz Narodne skupščine in senata. Za tem se je najljubeznivejšje poslovil od vseh članov glavnega odbora.

Naša vas

Naša nekdanja vas umira. Kdor jo je poznal pred desetletji in jo opazuje danes, bo z žalostjo in sručenostjo videl to bridko resnico. Ni treba, da bi bil človek črnogled, a še bolj nespametna bi bila vloga ptiča noja. Resnici je treba pogledati naravnost v oči, preiskovati vzroke te izpremembe in iti brez odlaganja na delo. Gotovo ni nastopila ta izprememba samo pri nas, ampak je v vzročni zvezi s svetovnimi pojavi, ki so vrgli svoje valove tudi na naše kraje. Vse to mora zanimati zlasti naš učitelj, ki moramo delovati med narodom. Delo v temi pa bi bilo popolnoma brezuspešno. Poznati moramo vse socialne, gospodarske in tudi duhovne spremembe, ki so se izvršile in se vrše še naprej v našem narodu. Pri nas je izšlo že nekaj del, ki raziskujejo te probleme za posamezne okolišče, nimamo pa še večjega dela, ki bi posegalo v tej zadevi dalje in globlje. Kaj takega ne bi zmoželi posamezniki, ampak le organizirana družba znanstvenikov s pomočjo dobro orientiranih sodelavcev, ki bi jim pripravljali material za posamezne kraje ali območja. Čuli smo že o nekkih pripravah za tako delo in prav skrajni čas je, da se tudi prične. Marsikomu, ki ima opraviti z narodom, bi se odprle oči in ne bilo bi mu treba v popolni temi iskati čisto kašpotov do narodove duševnosti. Koliko razočaranja, krivih sodb in drugih nepravil bi bilo s tem odstranjenih. Seveda bi tudi tako delo ne bilo za vse primere nezmožljiv vodnik, temveč le pripomoček za nadaljnje študije, a v mnogih primerih pa vendarle vesten svetovalec.

Razkroj naše vasi se je pričel že pred desetletji z nastopom liberalizma in klerikalizma. To je sicer moralo priti, vendar ni zapustil pri nas ne ta ne oni kakih večjih pozitivnih vrednot, ki bi bile vredne tolikih in takih žrtev, kot jih je zahtevala ta doba.

Pri nas je šel ta boj do skrajnosti kot malokje drugje. Zelo nam je to škodovalo zlasti v začetku vojne in med vojno, ko se je državotvornost ocenjevala tudi po politični pripadnosti. Mnogi so v teh časih bili prav po nedolžnem preganjanju, ker so politični nasprotniki kazali s prstom nanje, da jih je morala opaziti tudi vojaška oblast in storiti svoje. Šele skrajna vojna stiska je izpametovala že zadnji hip nepomirljive na-

sprotnike, ko je vsem tako rekoč že tekla voda v grlo. Žal, da je ta smisel za skupne narodne zadeve v novi državi tako hitro minula. Začel se je zopet oni stari, pri mnogih drugih narodih že preživeli boj, ki pa mnogo-krat ni temeljil niti na svetovnem nazoru, kot se tako rado poudarja v opravičilo, ampak so bili v ozadju vsi drugi, največkrat goli materialni interesi. Svetovni nazor je bil le krinka.

Vse te, rekli bi nenormalne razmere, so zadele tudi našo vas. Vaška skupnost je postala žrtev političnih hujskačev te in one baže, ki navadno niso imeli niti kakega trdnega in določnega svetovnega nazora, izvzemši duhovščino, pač pa za svoj nezmožljivi evangelij kak zmašen politični program. Tako je nastala kasta vaških mogotcev te in one stranke, ki je zaradi svoje materialne nadvlade zagospodovala tudi duhovno nad gospodarsko šibkejšo množico. Tip takih mogočnikov je bil vaški gostilničar, trgovec, boljši obrtnik, dostikrat tudi bivši Amerikaneec, ki je prinesel od tam čisto samosvoje ideje in sta mu bila duhovnik ali učitelj manjvredni bitji, saj nista pogledala izza domačega plota kot on. Z menjajočimi režimi so prihajali ti najbolj strupeni strankarji po vrsti na površje kot vaški oblastniki, župani, odborniki in podobno. Žal, da so imeli največkrat ravno taki ljudje odločilno besedo tudi pri šoli. Če je bil učitelj slučajno njih stranke, je še šlo, a tudi v tem primeru ne vedno. Ko je pa prišla druga stranka na površje, tedaj se je politično maščevanje preneslo tudi na čisto šolske zadeve. Tako se je zgodilo sredi Slovenije, da častiti odborniki niso hoteli napraviti pri šoli vodnjaka samo zaradi upravitelja, češ da jim je politično nasproten, dasiravno so priznavali njegovo vestnost pri pouku. Tako daleč seže slepa politična strast. — Seveda je oblast kljub temu ukazala napraviti vodnjak.

Taki kričeji primeri uče, da k čisto narodnim ustanovam ne spadajo zagrizenci in demagogi ne te, ne one stranke.

Naš pravi, preprosti kmet ni bil nikoli proti šoli. Proti so le oni, ki imajo oblast nad njim in svoje osebne interese. Kadar bodo ti iztrebljeni, tedaj zasijejo tudi šoli in pravemu narodu boljši časi.

Lir.

Šolske razmere v Sloveniji

Važne socialne in šolske naloge naše samouprave

I.

Anketa o reformi šolstva, ki jo je izvedla Zveza društev »Šola in dom« je pokazala na tri soglasno sprejete zahteve, ki so:

a) Depolitizacija šolstva z utemeljitvijo, da je šolstvo last vsega naroda, zato ne more služiti poedinim strankam in režimom ne šola ne učiteljstvo. V izpolnitve tega načela naj se loči prosvetna uprava od politične, kakor sta ločeni sodna in finančna uprava. Učiteljstvu na vseh vrstah šol naj se prizna stalnost na službenem kraju.

b) Demokratizacija šolstva naj se izvede v tem smislu, da se po duhu, ki naj vlada v vseh šolah, vzgaja mladina k pravemu demokratičnemu mišljenju; omogoči tudi socialno najšibkejšim, ako so nadarjeni, študij na vseh vrstah šol; uzakoni pravice roditeljskih svetov, da po načelu demokracije sodelujejo na vseh stopnjah s prosvetno upravo.

c) Avtonomija v šolski upravi je pogoj za hitrejši kulturni dvig našega naroda. Dnevne izkušnje so pokazale, da sedanja centralistična prosvetna uprava ne more vršiti uspešno vseh nalog, ki jih stavi nanjo naše šolstvo. To se je pokazalo pri izvajanju sedanjega zakona o narodnih šolah v pogledu učnih

načrtov, nastavitve učiteljstva, odpiranja novih šol in razredov ter v določanju učnih knjig in učil.

II.

Reformo šolstva zahtevajo življenjske prilike, v katerih živimo, in sicer reformo celotne organizacije našega šolstva ter pouka in vzgoje po sodobnih psiholoških, pedagoških in kulturnih potrebah. Takšno organizacijo šolstva, da bo vsakemu sposobnemu učenec odprta pot izobrazbe do univerze. Prehodi iz ene vrste šol v drugo naj bi bili čim lažji, da se omogoči še na višji stopnji učenecem prestop iz ene šole na drugo. Do dovršene pubertete t. j. 14. do 15. leta, naj bi bila šola enotna; šele v višjih razredih se začne postopna diferenciacija.

Glede pouka je potrebno, da se tudi na naših šolah neha s snovno preobremenitvijo, ki ubija duha in voljo. Vzgojajmo mladino v duhu človečnosti za socialno čuteče in aktivne državljane.

Skoki so v prosvetnem delu nemogoči, zato je treba vse reforme izvesti postopoma. Ustanove naj se poskusne šole in tudi novi tipi poskusnih šol ter nato splošno uvedejo

VSEBINA:

Učiteljstvo pred novimi nalogami.

Glavni odbor JUU pri ministru prosvete gospodu Dobrivoju Stošoviču.

Naša vas.

Šolske razmere v Sloveniji.

Banovinski učiteljski svet.

† Pevcu Vaku.

Splošne vesti. — Osebné zadeve. — Kaj vse pišejo. — Učiteljski pravnik. — Mladinska matica. — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljski pevski zbor JUU. — Šolski radio. — Stanovska organizacija JUU.

šele tisti tipi šol in tisti načini pouka, ki po-kažejo v praksi najboljše uspehe.

Sami si moramo ustvariti svoje tipe šol in svoj način pouka, ker vsako posnemanje po tujih vzorih povzroča nasilje nad našo narodno bitjo.

Osnovna načela nove šole bi morala biti:

1. Domačnost, to je izhodišče vsega učnega in vzgojnega dela. Naše narodne kulturne vrednote naj oblikujejo našega otroka in njegove naravne sposobnosti in šele preko teh naj spoznava tuje kulture.

2. Socialnost, to je vzbujanje krepke zavesti skupnosti vsega naroda in človeštva ter čuta odgovornosti za napredek celotne narodne kulture v vseh njenih oblikah.

3. Delavnost, aktivnost je prirojena in privzgojena volja do samostojnega dela z duhom in roko. To je treba posebno poudariti, ker sedanja šola naravnost vzgaja k pasivnosti in posnemanju tujega dela, ker ne zaupamo lastnim močem. Vzbudimo v mladini zaupanje v lastnega duha in lastne sile, torej samodelavnost.

4. Zdravje in moč je pogoj življenjskih uspehov, zato je telesna vzgoja enako vredna umski.

Novi učni načrti naj bi upoštevali vsa ta načela.

III.

Pomožno šolstvo se mora izpopolniti, ako hočemo, da tudi duševno in telesno šibkejšo vzgojimo za koristne člane narodne skupnosti; še bolj pa, da s tem sposobnim omogočimo lažji napredek v šoli.

Na vsaki popolni ljudski šoli bi moral biti tudi razred za manj nadarjene. Imamo zavode za slepe, gluhome in moralno pokvarjene, ali že ti zavodi ne zadostujejo. Nujno je, da se ustanove še pomožne šole za učence, ki so bolni na pljučih, živih in tiste, ki imajo govorne hibe. V vseh državah se ustanavljajo tudi gozdne šole.

Stanje poslopij, v katerih so naše šole, je v večini primerov naravnost obupno. Poslopja naših ljudskih šol so stara in neprimerna, razen tistih, ki so bila zidana po vojni. Potrebno bi bilo, da se zgrade nove stavbe za meščanske šole in obrtno nadaljevalne šole, ker so te sedaj stisnjene v ljudskih šolah.

Tudi za srednje šole n. pr. v Ljubljani, še ni rešeno vprašanje prostorov, čeprav je bila lani v oktobru odprta III. dr. realna gimnazija za Bežigradom. Danes potrebujemo v Ljubljani tri popolne moške realne gimnazije, ker je približno vseh učencev 2700 in bi prišlo na vsak zavod okoli 900 učencev, kar je že preko zakonito določenega števila. Ker je določena za dečke sedaj samo I. in III. realna gimnazija in se II. postopoma spreminja v popolno deklško realno gimnazijo, bi morala banska uprava pripraviti sredstva za zidanje še ene moške srednje šole.

Za ženski naraščaj bodo začasno zado-stovale II. realna gimnazija na Poljanah, državna ženska gimnazija, ki je začasno na učiteljski in bo postopoma razširjena v popolno srednjo šolo ter ženska realna gimnazija pri Uršulinkah, ki ima tudi zagotovilo, da bo razširjena na popolno.

Državna ženska realna gimnazija, ki je začasno na učiteljski, bo morala dobiti lastno poslopje, ker Slovenija mora imeti tudi svoje državno žensko učiteljske; kajti bila bi krivica, da se zapre popoln srednješkoli zavod, ki je uspešno deloval nad šestdeset let.

Še težje kot z zgradbami je z opremo in učili. Vse naše šole so urejene predvsem za pasivno šolsko delo učencev, poslušanje in učenje iz knjige; manjkajo pa delavnice in knjižnice, kjer bi se mladina učila sama raziskovanja in dela z duhom in roko. Igrišča in telovadišča bi morala biti pri vsaki šoli, ker brez tega je nemogoča sestavna telesna vzgoja.

V ljudski šoli, kjer je šolanje obvezno, naj bi dobili vsi učenci vse knjige in zvezke, ki jih rabijo v šoli, brezplačno od občin in banovine. Razlogi za to so: a) pedagoški, ker učenec se bo bolj z veseljem poprijel učenja, ako bo imel knjigo takoj v začetku leta, učil se bo knjigo varovati in spoštovati, ker je